

Тема 3 . Роль асистента вчителя/вихователя в діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в умовах інклюзивного навчання.

Питання для обговорення

1. Умови ефективного інклюзивного навчання дітей з ООП у закладах освіти.
2. Трьохрівнева структура команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в умовах інклюзивного навчання. Принципи активної взаємодії членів команди супроводу дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання.
3. Функції асистента вчителя/вихователя в межах команди супроводу дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання.
4. Алгоритм професійної взаємодії фахівців інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) та команди супроводу інклюзивного закладу освіти: Крок 1-4.
5. Види та форми підтримки інклюзивного закладу освіти фахівцями ІРЦ.
6. Чинники, які впливають на обов'язки асистента вчителя / асистента вихователя.

Рекомендована й використана література:

1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272с.: іл. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
2. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук, К.: Видавнична група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с.
3. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання А. Колупаєва, Ю. Найда, О. Таранченко, С. Єфімова, Н. Слободянюк, І. Луценко, Л. Будяк; За заг. ред. Л. Даниленко, Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник.
4. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі. Путівник для педагогів. К.-2010.
5. Вержиковська О.М. Теорія і спеціальна методика виховання дітей з особливостями інтелектуального розвитку: Навчально-методичний посібник / О.М. Вержиковська, О.М. Бонєцька, А.В. Козак. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2013. – 372 с.

Завдання:

1. Теоретичне опрацювання теми за планом лекції.
2. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації з теми «Професійна взаємодія фахівців інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) та команди супроводу інклюзивного закладу освіти»
3. За літературними джерелами опрацювати питання, зробити анотації з теми «Види та форми підтримки інклюзивного закладу освіти фахівцями інклюзивно-ресурсного центру».
4. Скласти карту знань: «Чинники, які впливають на обов'язки асистента вчителя / вихователя».

1. Професійна взаємодія фахівців інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) та команди супроводу інклюзивного закладу освіти

Психолого-педагогічний супровід дитини з ООП в умовах закладу освіти з інклюзивним навчанням – це взаємоузгоджена комплексна діяльність мультидисциплінарної команди фахівців (працівники ІРЦ (олігофренопедаг, логопед, тифлопедагог, сурдопедагог, ортопедагог, реабілітолог), лікарі (психіатр, невролог, офтальмолог, сурдолог, ортопед, тощо), спеціальний / практичний психолог, працівники соціального захисту населення та служби у справах дітей, вчителі / вихователі, асистент вчителя / асистент вихователя, класний керівник) та батьків дитини, спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини, засвоєнню нею знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, її самореалізації та інтеграції в соціум.

З метою забезпечення ефективності освітнього процесу дітей з ООП, які здобувають освіту в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої та дошкільної освіти, утворюється команда психолого-педагогічного супроводу Наказ МОН від 08.06.2018 р. № 609 «Про затвердження Примірного положення про команду психолого педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» I. Загальні положення II. Склад учасників команди III. Принципи діяльності КС IV. Завдання команди супроводу V. Основні функції учасників КС VI. Організація роботи КС. Організація роботи команди супроводу: персональний склад Команди супроводу затверджується наказом керівника закладу освіти, в якому здобувають освіту діти з ООП. Команда супроводу дитини з ООП співпрацює з ІРЦ з питань надання корекційно-розвивальних послуг та методичного забезпечення її діяльності. Заклад освіти на підставі Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в закладі загальної середньої та дошкільної освіти розробляє власне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП. Наказ про персональний склад Команди супроводу дитини з ООП (персональний склад – сукупність осіб, що працюють в одній установі).

Завдання команди супроводу розроблення ІПР для кожної дитини з ООП та моніторинг її виконання Проведення інформаційно- надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг дитині (згідно ІПР) збір інформації про особливості розвитку дитини, її інтереси, труднощі, освітні потреби збереження і зміцнення здоров'я дітей корекційно спрямоване виховання дитини різнобічний розвиток індивідуальності дитини.

Загальне керівництво Командою супроводу дітей з ООП покладається на директора або заступника директора з навчально-виховної роботи /вихователя-методиста, який несе відповідальність за виконання покладених на команду завдань та розподіл функцій між учасниками. Робота Команди супроводу здійснюється в межах основного робочого часу працівників.

Однією з організаційних форм діяльності команди супроводу є засідання її учасників (з присутністю працівника ІРЦ), яке проводиться не менше трьох разів протягом навчального року. Ініціювати позачергове засідання команди супроводу може будь хто з її учасників. Рішення засідання команди супроводу приймаються колегіально, оформлюється протоколом, який веде секретар засідання, підписується всіма учасниками засідання.

Алгоритм професійної взаємодії фахівців інклюзивно-ресурсного центру та команди супроводу закладу освіти: ІРЦ покликані на методичну підтримку закладів освіти щодо інклюзивного навчання. Можна скласти певни алгоритм професійної взаємодії фахівців інклюзивно-ресурсного центру та команди супроводу закладу освіти:

Крок 1. Ознайомлення фахівцями ІРЦ учасників команди супроводу з ООП дитини. У разі необхідності: надання роз'яснення щодо особливостей освітніх потреб дитини; надання фахівцями ІРЦ консультативної допомоги команді супроводу з питань організації

інклюзивного навчання, відповідно до визначених освітніх потреб; надання додаткових даних про дитину за підсумками комплексної оцінки.

Крок 2. Участь фахівців ІРЦ у розробленні, впровадженні й моніторингу (ІПР). Фахівці ІРЦ надають наставницьку підтримку з питань узгодження діяльності всіх членів команди супроводу. Здійснення фахівцями ІРЦ поточного (за потребою) і кінцевого (двічі на рік) моніторингу розвитку дитини за запитом команди супроводу з метою визначення динаміки розвитку дитини та необхідності коригування напрямів, умов, змісту надання освітніх послуг, відповідно до ІПР.

Крок 3. Надання фахівцями ІРЦ психолого-педагогічних та корекційно-розвивальних послуг. Надання фахівцями ІРЦ методичної допомоги команді супроводу, відповідно до потреб: ознайомлення із чинним законодавством у сфері навчання дітей з ООП; здійснення відповідних адаптацій і модифікацій в освітньому процесі; особливостей організації освітнього середовища.

Крок 4. Здійснення фахівцями ІРЦ просвітницької діяльності, яка передбачає профілактику запобігання порушень права дитини з ООП на освіту, виникнення психотравмуючих факторів.

ІПри виявленні «особливих освітніх потреб» педагоги можуть радити батькам звернутися для вивчення дитини до більш «вузьких» фахівців, щоб встановити характер цих потреб. Перше скринінгове дослідження відбувається під час спостереження за дитиною, безпосередньо в закладі освіти. Первинну оцінку розвитку дитини та вивчення її особливостей і освітніх потреб здійснює команда супроводу в закладі освіти, а саме, дефектолог (логопед, оліго, тифло, сурдо, орто), психолог. Нерідко фахівці команди супроводу в змозі подолати виявлені труднощі самотужки за умови, що до команди супроводу входять дефектологи або психолог (наприклад, якщо у дитини виявлене загальне недорозвинення мовлення III рівня, яке не обумовлене більш тяжким порушенням). У разі, якщо за результатами первинної оцінки дитини виявлені труднощі потребують включення її в процес інклюзивного навчання, то команда супроводу рекомендує батькам, або особам, що їх замінюють, пройти комплексне вивчення в інклюзивно-ресурсному центрі. Діагностичний процес повинен бути ефективним і пройти якомога швидше, щоб фахівці команди супроводу і педагоги змогли, адекватно оцінивши особливості дитини, розробити Індивідуальну програму розвитку і створити для дитини спеціальні умови освіти.

Фахівці ІРЦ, співпрацюючи із закладами освіти, допомагають в організації інклюзивного навчання. Якщо педагог дезорієнтований і не знає, як спілкуватися з дитиною, як організувати свою роботу відповідно до її потреб і можливостей, він може звернутися до ІРЦ. Фахівці ІРЦ проконсультують щодо того, як зробити певні адаптації чи модифікації, які методи роботи слід обирати відповідно до освітніх потреб дитини.

2. Види та форми підтримки інклюзивного закладу освіти фахівцями інклюзивно-ресурсного центру.

Види та форми підтримки закладу освіти фахівцями ІРЦ:

1. Індивідуальне наставництво – основною формою є спостереження за практикою педагога та подальше її обговорення: індивідуальне консультування; майстер-класи; практичні заняття; бесіди й неформальне спілкування.

2. Групове наставництво: рефлексивна бесіда та аналіз; моделювання ситуацій; спільне обговорення проблем й аналізу не лише власних успіхів і невдач, а й типових помилок інших педагогів.

Результативність інклюзивного навчання підтверджує необхідність залучення різнопрофільних фахівців з метою визначення індивідуальної освітньої траєкторії дитини з ООП та забезпечення оптимальної корекційно-розвивальної складової частини освітнього процесу. Від взаємодії ІРЦ та команди психолого-педагогічного супроводу дитини в закладі

освіти залежить ефективність надання психолого-педагогічних та корекційно-розвивальних послуг. Командний підхід в інклюзії забезпечує єдність і цілісність усіх зусиль, необхідних для реалізації основної її мети – включення кожної дитини в освітній простір.

Формулювання індивідуальних завдань та функцій асистента вчителя покладається на членів команди супроводу. Налагоджена робота всіх учасників команди виступає показником успішності інклюзії в закладі.

Співпраця асистента вчителя, фахівців та батьків дитини відбувається постійно. Асистент вчителя повинен контактувати та обговорювати важливі питання з усіма учасниками освітнього процесу. Асистент учителя спільно з учителем здійснює відповідні адаптації чи модифікації навчального матеріалу для дитини з ООП, де вчитель тільки допомагає своєму асистенту адаптувати або модифікувати матеріал чи спосіб подачі з урахуванням індивідуальних потреб дитини з ООП. Вони разом змінюють організацію освітнього процесу у класі, використовуючи диференційоване, спільне викладання, що покращує успішність навчання не лише дитині з ООП, а й інших здобувачів освіти. Спільна діяльність асистента вчителя, в межах команди супроводу, з дефектологами, психологом та соціальним педагогом: виявлення проблем і навчальних досягнень; відстеження динаміки розвитку дитини; розкриття здібностей та талантів дитини.

Асистент, в межах своїх обов'язків, виконує рекомендації команди фахівців. Адміністрація закладу освіти вводить посаду асистента вчителя та розробляє посадову інструкцію, беручи до уваги індивідуальні потреби дитини з особливими освітніми потребами та чинники які впливають на обов'язки асистента.

Фахівці Інклюзивно-ресурсних центрів приймають участь у розробці ППР для кожної дитини з ООП та моніторингу її виконання в частині реалізації корекційно-розвивальних послуг. З'ясовується результативність корекційної складової ППР: зміни в стані здоров'я, інтелектуальній та емоційно-вольовій сферах дитини, її соціально-психологічного розвитку.

Мультидисциплінарний підхід передбачає взаємодію спеціалістів багатьох галузей, що дозволяє в комплексному супроводі дитини оптимізувати процеси її розвитку, виховання, навчання та соціалізації.

III. Чинники, які впливають на обов'язки асистента вчителя / асистента вихователя.

На визначення обов'язків асистентів педагога впливають різні чинники, а саме:

- 1) наявність і детальне вивчення посадової інструкції асистента вчителя/вихователя;
- 2) характеристики та особистість вчителя/вихователя, з яким працює асистент;
- 3) усвідомлення і чіткий розподіл ролей між педагогом та асистентом;
- 4) рівень довіри й комфорту в стосунках «учитель/вихователь – асистент учителя/вихователя»;
- 5) міжособистісні навички вчителя/вихователя та асистента вчителя/вихователя;
- 6) рівень професійного досвіду педагогічних працівників інклюзивного закладу освіти;
- 7) рівень навичок асистента вчителя/вихователя;
- 8) склад учнівського/дитячого колективу інклюзивного закладу освіти;
- 9) стосунки між асистентом вчителя/вихователя та дітьми інклюзивного закладу освіти;
- 10) фізичне середовище класу/групи інклюзивного закладу освіти.

Асистент учителя – це посередник між дитиною з особливостями розвитку та іншими дітьми і дорослими в освітньому середовищі. Однією з найважливіших передумов успішного розвитку дитини з ООП є створення сприятливих, комфортних умов. Мета роботи асистента вчителя полягає в організації умов для успішного включення дитини з особливостями розвитку в середовище школи.

Посадові обов'язки асистента вчителя поділяють на дві групи:

1. Організаційні, що пов'язані з безпосередньою допомогою учневі, адаптуванням навчального матеріалу та веденням документації.

2. Навчально-розвивальні: сприяння вияву й розкриттю здібностей, талантів та обдарувань учня.

Компетентності асистента вчителя можна поділити на кілька груп. До них належать знання і навички, якими він повинен володіти, а також низка особистісних якостей, які слід розвивати. Зокрема, до переліку законодавчо-теоретичної бази знань асистента вчителя належать: основи законодавства України про освіту; міжнародні документи про права людини й дитини; державні стандарти освіти; індивідуальні аспекти розвитку дітей з особливими освітніми потребами; норми й правила ведення документації.

Важливими є і практичні навички, які повинен опанувати асистент учителя: застосування професійних знань у діяльності; здійснення педагогічного супроводу дитини з ООП в умовах інклюзивного навчання; вміння налагоджувати міжособистісні стосунки між усіма суб'єктами освітнього процесу.

До особистісних якостей успішного асистента вчителя можна також віднести: комунікативні та організаційні здібності; здатність співпереживати; ціннісні орієнтації.

Навіть у період дистанційного навчання асистент учителя / вихователя працює на досягнення головної мети – підготовки дитини до самостійного життя. Дотримуючись цих рекомендацій від МОН України, асистент учителя/вихователя, попри всі труднощі, які виникли у зв'язку з організацією дистанційного навчання, може не лише досягти високого результату здобуття академічних знань дитини з ООП, а і не втратити набуті нею знання, уміння та навички, які досягалися фахівцями нелегкою працею.

Отже, роль асистента вчителя/вихователя дуже важлива в організації освітнього процесу під час дистанційного навчання, адже він виконує важливу місію в освіті та соціалізації учнів/вихованців з ООП, забезпечуючи особистісно орієнтоване спрямування навчально-виховного процесу.

Запитання і завдання:

1. Охарактеризуйте професійну взаємодію фахівців інклюзивно-ресурсного центру та команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному закладі освіти.

2. На кого покладається загальне керівництво Командою супроводу дітей з особливими освітніми потребами інклюзивного закладу освіти?

3. Проаналізуйте 4 кроки Алгоритму професійної взаємодії фахівців інклюзивно-ресурсного центру та команди супроводу закладу освіти.

4. Що необхідно зробити, аби налагодити емоційний контакт із дошкільниками з ІІІ?

5. Відтворіть основні види та форми підтримки закладу освіти фахівцями ІІІ.

6. Складіть карту знань на тему «Чинники, які впливають на обов'язки асистента вчителя/вихователя»